

Bratislavský
samosprávny
kraj

Sociálny program

„Pomoc ženám, na ktorých je páchané násilie“

Úvod

Násilie páchané na ženách môžeme definovať ako „akýkoľvek čin násilia založený na rodovej nerovnosti, ktorého dôsledkom je alebo, ktorý smeruje k tomu, aby jeho dôsledkom bolo fyzické, sexuálne alebo psychické poškodenie trpiacej ženy, vrátane vyhrážania sa takýmito činmi, nátlaku alebo akéhokoľvek potlačenia slobody, či už vo verejnom alebo v súkromnom živote“.

V článku 2 Deklarácie OSN o odstránení násilia páchaného na ženách sú uvedené tieto formy násilia páchaného na ženách:

- a) fyzické, sexuálne a psychické násilie vyskytujúce sa v rodinách,
- b) fyzické, sexuálne a psychické násilie vyskytujúce sa v rámci širšej komunity,
- c) fyzické, sexuálne a psychické násilie páchané alebo prehlíadané štátom, kdekoľvek k nemu dochádza.

Ženy, na ktorých je páchané násilie, sa často stretávajú s nepochopením, stratou priateľov a známych, so zľahčovaním a podceňovaním ich závažného problému. Napriek tomu, že je toto násilie závažný trestný čin, ženám, na ktorých je páchané násilie, nie je vždy poskytnutá adekvátna pomoc. V záujme riešenia problematiky násilia páchaného na ženách v Bratislavskom kraji, Odbor sociálnych vecí Úradu Bratislavského samosprávneho kraja, vypracoval Regionálny akčný plán na prevenciu a elimináciu násilia páchaného na ženách pre Bratislavský kraj (ďalej iba „RAP BSK“). Jednou z úloh RAP BSK bola aj realizácia tohto sociálneho programu.

I. Legislatívny rámec realizácie sociálneho programu

- **Deklarácia Spojených národov o odstránení násilia páchanom na ženách**
- **Uznesenie Európskeho parlamentu - Boj proti násiliu páchanom na ženách**
- **Národný akčný plán na prevenciu a elimináciu násilia na ženách**

Uznesením vlády SR č. 730 zo dňa 18. decembra 2013 vláda SR schválila návrh Národného akčného plánu na prevenciu a elimináciu násilia na ženách na roky 2014-2019, ktorým odporučila predsedom samosprávnych krajov spolupracovať pri plnení úloh tohto akčného plánu.

Súčasná právna úprava v oblasti násilia páchaného na ženách v právnych predpisoch Slovenskej republiky:

Trestný zákon

Zaviedli sa kvalifikované skutkové podstaty, ktoré implementujú najnovšie poznatky odborníkov/odborníček, ako aj medzinárodné záväzky. Bola upravená definícia blízkej osoby, podľa ktorej je možno postihnúť veľký okruh činov násilia, a tak ochrániť obeť tohto násilia a odsúdiť páchatel'ov. Boli sprísnené tresty za páchanie násilia na osobách blízkych a zverených, pri trestných činoch týrania blízkej osoby a zverenej osoby, vydierania, znásilnenia, sexuálneho násilia, sexuálneho zneužívania, nebezpečného vyhrážania a nebezpečného prenasledovania.

Trestný poriadok

Orgány činné v trestnom konaní a súdy konajú z úradnej povinnosti. Pri niektorých trestných činoch môžu byť osoby stíhané aj bez súhlasu osoby, na ktorej bol spáchaný trestný čin. Obeť, ktorá je zároveň svedkom, resp. ďalší svedkovia, ktorí sú rodinnými príslušníkmi páchatel'a, majú právo odoprieť výpoveď. Vo vzťahu k skrátenému vyšetrovaniu rekodifikácia priniesla možnosť

páchateľa trestného činu postaviť pred súd do 48 hodín, čo je pozitívum z hľadiska zaistenia páchatel'a a jeho skorého odsúdenia, resp. vzatia do väzby.

Zákon o obetiach trestných činov

Zákon prináša do právneho poriadku nové pojmy obeť, obzvlášť zraniteľná obeť, druhotná viktimizácia a opakovaná viktimizácia, upravuje práva, ochranu a podporu obetí trestných činov, finančné odškodňovanie obetí trestných činov. Zákon o obetiach trestných činov vymedzuje práva obete trestného činu a rozsah služieb odbornej pomoci.

Zákon NR SR o Policajnom zbore

Policajt je oprávnený vykázať z bytu alebo domu alebo iného priestoru spoločne obývaného s ohrozenou osobou a aj z jeho bezprostredného okolia osobu, u ktorej možno na základe zistených skutočností očakávať útok na život, zdravie, slobodu alebo zvlášť závažný útok na ľudskú dôstojnosť ohrozenej osoby, najmä vzhľadom na predchádzajúce takéto útoky; súčasťou vykázania zo spoločného obydlija je aj zákaz vstupu vykázanej osobe do spoločného obydlija počas 14 dní od vykázania. Policajt je oprávnený vykázať zo spoločného obydlija takúto osobu aj počas jej neprítomnosti. Počas vykázania zo spoločného obydlija je vykázaná osoba povinná nepribližovať sa k ohrozenej osobe na vzdialenosť menšiu ako 50 metrov.

Občiansky zákonník

Úlohou Občianskeho zákonníka je najmä ochrana osobnosti a upravovanie majetkových vzťahov fyzických a právnických osôb. V prípadoch domáceho násillia je dôležitý § 146: Ak dôjde medzi manželmi k nehode o právach a povinnostiach vyplývajúcich z bezpodielového spoluvlastníctva, rozhodne na návrh niektorého z nich súd. Ak sa z dôvodu fyzického alebo psychického násillia alebo hrozby takého násillia vo vzťahu k manželovi alebo k blízkej osobe, ktorá býva v spoločnom dome alebo byte, stalo ďalšie spolužitie neznesiteľným, môže súd na návrh jedného z manželov obmedziť užívacie právo druhého manžela k domu alebo bytu patriacemu do bezpodielového spoluvlastníctva, prípadne ho z jeho užívania úplne vylúčiť.

Civilný sporový poriadok

Podľa súčasného znenia Civilného sporového poriadku môže súd vydať neodkladné opatrenie ak je potrebné bezodkladne upraviť pomery účastníkov konania. Môže násilníkovi, ak je dôvodne podozrivý z násillia dočasne zabrániť vstupovať do domu alebo bytu, v ktorom býva osoba, vo vzťahu ku ktorej je dôvodne podozrivý z násillia. O návrhu na nariadenie neodkladného opatrenia rozhodne súd do 24 hodín od doručenia návrhu. Neodkladným opatrením súd môže nariadiť, aby sa na určenú vzdialenosť násilník nepribližoval alebo iba obmedzene približoval k osobe, ktorej telesná integrita alebo duševná integrita môže byť jej konaním ohrozená.

Zákon o rodine

V prípadoch opakovaného alebo dlhodobého domáceho násillia býva pre ženu jedným z východísk opustenie spoločnej domácnosti a podanie návrhu na rozvod manželstva. Súd môže manželstvo na návrh niektorého z manželov rozviesť, ak sú vzťahy medzi manželmi tak vážne narušené a trvalo rozvrátené, že manželstvo nemôže plniť svoj účel a od manželov nemožno očakávať obnovenie manželského spolužitia.

Zákon o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele

Tento zákon upravuje sociálnoprávnu ochranu detí a sociálnu kuratelu na zabezpečenie predchádzania vzniku krízových situácií v rodine, ochrany práv a právom chránených záujmov detí, predchádzania prehlbovaniu a opakovaniu porúch psychického vývinu, fyzického vývinu

a sociálneho vývinu detí a plnoletých fyzických osôb a na zamedzenie nárastu sociálnopatologických javov. Prvoradým hľadiskom pri voľbe a uplatňovaní opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately je najlepší záujem dieťaťa (Čl. 5 zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 175/2015 Z. z.).

Opatrenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately sa vykonávajú pre dieťa, plnoletú fyzickú osobu, rodinu, skupinu a komunitu najmä prostredníctvom sociálnej práce, metódami, technikami a postupmi zodpovedajúcimi poznatkom spoločenských vied a poznatkom o stave a vývoji sociálnopatologických javov.

Vyšší územný celok podľa zákona č. 305/2005 Z. z. utvára podmienky na pomoc deťom, plnoletým fyzickým osobám a rodinám, ktoré sa nachádzajú v krízovej situácii. Vychádzajúc z ustanovení citovaného zákona Zastupiteľstvo Bratislavského samosprávneho kraja schválilo Všeobecne záväzné nariadenie č. 6/2021 zo dňa 17.12.2021 o bližších podmienkach poskytovania finančného príspevku akreditovanému subjektu, právnickej osobe, fyzickej osobe alebo obci, na vykonávanie opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately na území Bratislavského samosprávneho kraja. Podľa tohto nariadenia môže Bratislavský samosprávny kraj finančne podporiť tie subjekty, ktoré vypracovaním sociálnych projektov pomôžu napríklad aj ženám a ich deťom, ktoré sú ohrozené násilím alebo sú obeťami násillia.

Zákon o sociálnych službách

Zo zariadení sociálnych služieb je podľa zákona č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 448/2008 Z. z.“) v súvislosti s pomocou obetiam násillia adekvátne zariadenie núdzového bývania, v ktorom sa poskytuje sociálna služba aj ženám, ktoré sú ohrozené správaním iných fyzických osôb alebo sa stali obeťou správania iných fyzických osôb, a ktorým sa v prípade potreby zabezpečuje utajenie miesta ich ubytovania a ich anonymita.

Zákon č. 448/2008 Z. z. definuje okrem iných aj sociálne služby s použitím telekomunikačných technológií, ktorými možno poskytovať krízovú pomoc prostredníctvom telefónu a internetu, a to aj ženám, na ktorých je páchané násillie, ktoré svoju životnú situáciu nemôžu riešiť vlastnými silami a prostredníctvom týchto telekomunikačných technológií sa im poskytuje najmä sociálne poradenstvo.

Z uvedených všeobecných východísk vyplývajú pre sociálny program tieto úlohy:

- venovať sa ženám, na ktorých je páchané násillie a ich rodinám, primárne s trvalým pobytom v Bratislavskom samosprávnom kraji,
- zaobchádzať so ženou a jej deťmi, na ktorých je páchané násillie s dôstojnosťou a úctou,
- podporovať komplexný systém ochrany pred násillím páchaným na ženách a ich deťoch,
- podporovať participáciu občianskych združení a neziskových organizácií pri pomoci ženám a ich deťom, na ktorých je páchané násillie,
- podporovať proaktívny prístup a súčinnosť zainteresovaných subjektov sociálneho programu a ostatných aktérov akútnej pomoci v systéme ochrany pred násillím páchaným na ženách a ich deťoch,
- práca s páchatel'om násillia (zamerať sa na prácu s páchatel'om násillia, aby prevzal zodpovednosť za svoje správanie, aby ho zmenil a znovu sa nevrátil k násillnému správaniu).

II. Základný cieľ sociálneho programu

Cieľom sociálneho programu je prevencia a eliminácia násillia páchaného na ženách a ich deťoch tak, aby nemuseli čeliť porušovaniu ich základných ľudských práv a mohli žiť svoj život bezpečne, slobodne, dôstojne a bez akéhokoľvek ohrozenia.

III. Čiastkové ciele sociálneho programu

- vytvoriť dostatočnú poznatkovú bázu o násilí páchanom na ženách a v ich rodinách, aby bolo možné prispievať k rozšíreniu efektívnych nástrojov intervencie a prevencie v prípadoch násillia,
- poskytovať ženám, na ktorých je páchané násillie a ich rodinám psychologickú a sociálnu pomoc a poradenstvo, analyzovať ich životnú situáciu a navrhovať riešenia, odbornú pomoc pri zvyšovaní ich sebaúcty a sebahodnoty,
- interdisciplinárne spolupracovať s aktérmi akútnej pomoci (políciou, zdravotníckymi zariadeniami, orgánmi sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, orgánmi vykonávajúcimi psychologické poradenstvo a psychoterapeutické služby) a spolupracovať v ďalších nadväzných službách,
- práca s deťmi, na ktorých je páchané násillie,
- práca s páchatel'mi násillia.

IV. Cieľová skupina sociálneho programu

Cieľovou skupinou pri realizácii sociálneho programu v Bratislavskom samosprávnom kraji sú ženy a ich deti, na ktorých je páchané násillie, ktoré potrebujú krízovú intervenciu, alebo sa už stretli s poskytovateľmi krízovej intervencie a potrebujú systematickú a kontinuálnu psychologickú, sociálnu a materiálnu pomoc.

V. Subjekty pomoci

- Bratislavský samosprávny kraj (finančná podpora neštátnych subjektov),
- akreditované subjekty s preukázateľnou minimálnou praxou 3 roky v oblasti, ktorá je predmetom tohto sociálneho programu.

VI. Základné prístupy pri práci so ženami a ich deťmi, na ktorých je páchané násillie

Koordinovaný prístup

Efektívnosť všetkých krokov smerujúcich k naplňovaniu úloh je úzko viazaná stupňom koordinácie medzi všetkými zúčastnenými. Všetci relevantní partneri a aktéri zapojení do realizácie sociálneho programu by mali v rámci svojich kompetencií spoločne participovať na základnom ciele.

Zachovávanie mlčanlivosti

Zainteresovaní aktéri sú povinní dodržiavať mlčanlivosť a o skutočnostiach, o ktorých sa dozvedia, môžu informovať iba so súhlasom osôb, ktorých sa týkajú. Na účely trestného konania môžu i bez tohto súhlasu poskytovať informácie orgánom činným v trestnom konaní.

Odbornosť

Subjekty zapojené do realizácie sociálneho programu majú odborne pripravených sociálnych pracovníkov/pracovníčky, psychologov/psychologičky, právnikov/právničky a pod. Potreba

neustáleho vzdelávania odborných pracovníkov/pracovníčok v danej problematike s cieľom získavania nových poznatkov a zručností reflektujúcich aktuálny vývoj danej oblasti.

VII. Zásady pri plnení úloh sociálneho programu

- dostupnosť služieb,
- rýchla a administratívne nenáročná pomoc,
- poskytovanie podporných a odborných služieb a opatrení poskytovaných 24 hodín denne (vrátane krízových telefonických liniek),
- bezpečie (utajená adresa, dôvernosť informácií),
- profesionalita a kvalita,
- kvalifikovaný personál (vysoká odbornosť a profesionalita personálu je predpokladom toho, aby sa zabránilo druhej viktimizácii obete),
- princíp posilnenia (posilňuje sa samostatnosť klientky) – tento princíp sa využíva najmä v terciárnej prevencii).

VIII. Hlavné činnosti podporované v rámci sociálneho programu

Bratislavský samosprávny kraj bude prostredníctvom sociálnych projektov vypracovaných akreditovanými subjektmi podporovať najmä tieto činnosti:

- krízová intervencia,
- sociálne poradenstvo,
- psychologické poradenstvo,
- pomoc pri právnych úkonoch,
- sprevádzanie (na políciu, k lekárovi, na súdne pojednávanie),
- asistencia pri hľadaní ubytovania a pri komunikácii s úradmi, podpora komunikačných zručností.

IX. Metódy a formy práce

- krízová intervencia,
- krízová telefonická linka poskytovaná 24 hodín denne počas celého roka,
- sociálne poradenstvo,
- psychologické poradenstvo,
- ekonomické poradenstvo,
- právne poradenstvo,
- sociálna asistencia,
- terapia (rôzne formy terapie, najmä psychoterapia individuálna, skupinová, rodinná),
- výcviky zamerané na posilnenie osobnosti pre ženy a ich deti, na ktorých je páchané násilie a zručnosti potrebné pre uplatnenie sa na trhu práce,
- terénna sociálna práca,
- motivačné rozhovory zamerané na budovanie motivácie k zmene uvažovania,
- práca s páchatel'mi násillia.

X. Miesto realizácie: územie Bratislavského samosprávneho kraja